

I

(Ψηφίσματα, συστάσεις και γνωμοδοτήσεις)

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

537η ΣΥΝΟΔΟΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΟΚΕ ΤΗΣ 19ης ΚΑΙ 20ής ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2018

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Τεχνητή νοημοσύνη: πρόβλεψη του αντικτύπου της στην εργασία προκειμένου να διασφαλιστεί μια δίκαιη μετάβαση»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2018/C 440/01)

Εισηγήτρια: η κ. **Franca SALIS-MADINIER**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	15.2.2018
Νομική βάση	Άρθρο 29 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού
Αρμόδιο τμήμα	Ενιαία αγορά, παραγωγή και κατανάλωση
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	4.9.2018
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	19.9.2018
Σύνοδος ολομέλειας υπ' αριθ.	537
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας	183/1/2
(υπέρ/κατά/αποχές)	

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η τεχνητή νοημοσύνη και η ρομποτική θα διευρύνουν και θα ενισχύσουν τις συνέπειες της ψηφιοποίησης της οικονομίας στις αγορές εργασίας⁽¹⁾. Η τεχνική πρόοδος επηρεάζει ανέκαθεν την εργασία και την απασχόληση, απαιτώντας νέες μορφές κοινωνικής και κοινωνιακής υποστήριξης. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) είναι πεπεισμένη ότι η τεχνολογική ανάπτυξη μπορεί να συμβάλει στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο. Εκτιμά όμως ότι θα ήταν λάθος να αγνοηθούν οι συνολικές επιπτώσεις της στην κοινωνία. Στον κόσμο της εργασίας η τεχνητή νοημοσύνη θα επεκτείνει και θα ενισχύσει την εμβέλεια της αυτοματοποίησης των θέσεων εργασίας⁽²⁾. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η ΕΟΚΕ επιθυμεί να συμβάλει στην προετοιμασία των κοινωνικών μετασχηματισμών που θα συνοδεύουν την ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης και της ρομποτικής, με την ενίσχυση και την ανανέωση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου.

1.2. Η ΕΟΚΕ επιθυμεί να υπογραμμίσει τις δυνατότητες της τεχνητής νοημοσύνης και των εφαρμογών της, ιδίως στους τομείς της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, της ασφάλειας στις μεταφορές και την ενέργεια, της καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής, της πρόληψης των απειλών στον κυβερνοχώρο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), οι κυβερνήσεις και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών πρέπει να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην πλήρη αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που μπορεί να έχει η τεχνητή νοημοσύνη ιδίως για άτομα με αναπηρίες ή μειωμένη κινητικότητα, καθώς και για τους ηλικιωμένους και τους χρόνιους άρρωστους.

⁽¹⁾ Acemoglu D., Restrepo P., «Artificial Intelligence, Automation and Work», NBER Working Paper 24196, January 2018. Βλέπε επίσης: Conseil d'orientation pour l'emploi (Συμβούλιο Επαγγελματικού Προσανατολισμού της Γαλλίας), *Automatisation, numérisation et emploi* (Αυτοματοποίηση, ψηφιοποίηση και απασχόληση), τόμος I, Ιανουάριος 2017 (www.coe.gouv.fr).

⁽²⁾ Acemoglu D., ό.π.: Conseil d'orientation pour l'emploi, ό.π.

1.3. Ωστόσο, η ΕΕ δεν διαθέτει στοιχεία σχετικά με την ψηφιακή οικονομία και τον κοινωνικό μετασχηματισμό που προκύπτει από αυτήν. Η ΕΟΚΕ συνιστά τη βελτίωση των στατιστικών εργαλείων και της έρευνας, ιδίως όσον αφορά την τεχνητή νοημοσύνη, τη χρήση βιομηχανικών ρομπότ και ρομπότ παροχής υπηρεσιών, το διαδίκτυο των πραγμάτων, καθώς και τα νέα οικονομικά μοντέλα (οικονομία των πλατφορμών, νέες μορφές απασχόλησης και εργασίας).

1.4. Η ΕΟΚΕ ζητεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προωθήσει και να υποστηρίξει την εκπόνηση μελετών σε επίπεδο ευρωπαϊκών επιτροπών κλαδικού κοινωνικού διαλόγου σχετικά με τις επιπτώσεις ανά κλάδο της τεχνητής νοημοσύνης και της ρομποτικής και, ευρύτερα, της ψηφιοποίησης της οικονομίας.

1.5. Είναι γενικά αποδεκτό ότι η τεχνητή νοημοσύνη και η ρομποτική θα μετατοπίσουν και θα μετασχηματίσουν θέσεις εργασίας, θα καταργήσουν κάποιες και θα δημιουργήσουν άλλες. Η ΕΕ πρέπει να διασφαλίσει σε κάθε περίπτωση ότι όλοι οι εργαζόμενοι, είτε μισθωτοί είτε αυτοαπασχολούμενοι ή ψευδοαυτοαπασχολούμενοι, θα έχουν πρόσβαση στην κοινωνική πρόνοια, σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

1.6. Η Επιτροπή έχει προτείνει την ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση προκειμένου να ωφεληθούν ιδίως οι εργαζόμενοι που απολύονται και οι αυτοαπασχολούμενοι, των οποίων η δραστηριότητα έπαυσε λόγω της ψηφιοποίησης της οικονομίας⁽³⁾. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι αυτό θα αποτελούσε ένα βήμα προς τη δημιουργία ενός πραγματικού Ευρωπαϊκού Ταμείου Μετάβασης που θα συμβάλει στην κοινωνικά υπεύθυνη διαχείριση του ψηφιακού μετασχηματισμού.

1.7. Η ΕΟΚΕ συνιστά την εφαρμογή και την ενίσχυση των αρχών, των δεσμεύσεων και των υποχρεώσεων που απορρέουν από τα υφιστάμενα κείμενα τα οποία έχουν εγκριθεί από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, καθώς και από τους κοινωνικούς εταίρους, όσον αφορά την ενημέρωση και τη διαβούλευση των εργαζομένων⁽⁴⁾, ιδίως κατά την εισαγωγή νέων τεχνολογιών όπως η τεχνητή νοημοσύνη και η ρομποτική. Η ΕΟΚΕ απευθύνει έκκληση για τη θέσπιση ενός **ευρωπαϊκού προγράμματος τεχνητής νοημοσύνης χωρίς αποκλεισμούς**, στη βάση αυτών των κειμένων και του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων.

1.8. Η ΕΟΚΕ συνιστά οι κατευθυντήριες οδηγίες δεοντολογίας για την τεχνητή νοημοσύνη, που θα καταρτίσει η Επιτροπή, να θέτουν σαφή σύνορα στην αλληλεπίδραση εργαζομένων — ευφυών μηχανών, προκειμένου να μην καταστεί ποτέ ο άνθρωπος υποχείριο της μηχανής. Στο πνεύμα μιας τεχνητής νοημοσύνης χωρίς αποκλεισμούς, οι κατευθυντήριες αυτές γραμμές πρέπει να καθορίζουν αρχές συμμετοχής, λογοδοσίας, οικείωσης των παραγωγικών διαδικασιών, έτσι ώστε, όπως υπογραμμίζεται στον καταστατικό χάρτη της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ), η εργασία να παρέχει σε όσους την ασκούν την ικανοποίηση να αξιοποιούν στο έπακρο τις δεξιότητες και τις γνώσεις τους και να συμβάλλουν τα μάλα στην κοινή ευημερία.

1.9. Η ΕΟΚΕ συνιστά επίσης οι κατευθυντήριες αυτές γραμμές να περιλαμβάνουν αρχές διαφάνειας όσον αφορά τη χρήση συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης για την πρόσληψη, την αξιολόγηση και τον διαχειριστικό έλεγχο των εργαζομένων, καθώς και αρχές υγιεινής, ασφάλειας και βελτίωσης των συνθηκών εργασίας. Τέλος, πρέπει να διασφαλίζουν την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που αφορούν την επεξεργασία των δεδομένων των εργαζομένων, σύμφωνα με τις αρχές της απαγόρευσης των διακρίσεων.

1.10. Η εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών για τη δεοντολογία στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης θα πρέπει να αποτελούν αντικείμενο παρακολούθησης. Ένα Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Δεοντολογίας για τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης θα μπορούσε να αναλάβει τον ρόλο αυτό της παρακολούθησης ή της επιτήρησης, μεταξύ άλλων και στις επιχειρήσεις.

1.11. Η ΕΟΚΕ συνιστά, επίσης, την εκπαίδευση στη δεοντολογία των μηχανικών και των σχεδιαστών ευφυών μηχανών ώστε να αποφευχθεί η δημιουργία νέων μορφών ψηφιακού τείλορισμού, όπου ο άνθρωπος θα υποβιβάζεται στην εκτέλεση των εντολών των μηχανών. Πρέπει να προωθηθεί η διάδοση ορθών πρακτικών και η ανταλλαγή εμπειριών στον τομέα αυτό.

1.12. Η ΕΟΚΕ ζητεί να διευκρινιστεί η αρχή της νομικής ευθύνης. Στη σχέση μεταξύ ανθρώπου και μηχανής, οι αναδυόμενοι κίνδυνοι για την υγεία και την ασφάλεια πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο μιας πιο φιλόδοξης προσέγγισης στο πλαίσιο της οδηγίας σχετικά με την ευθύνη λόγω ελαττωματικών προϊόντων⁽⁵⁾.

1.13. Μπροστά στον κίνδυνο κοινωνική πόλωσης λόγω του ψηφιακού μετασχηματισμού, η ΕΟΚΕ καλεί τα θεσμικά όργανα της ΕΕ να δρομολογήσουν συζήτηση σχετικά με το θέμα της χρηματοδότησης των δημόσιων προϋπολογισμών και των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας, σε μια οικονομία όπου ο αριθμός των ρομπότ αυξάνεται⁽⁶⁾, ενώ ο φόρος επί της εργασίας παραμένει η κύρια πηγή φορολογικών εσόδων στην Ευρώπη. Για να εφαρμοστεί η αρχή της δικαιοσύνης, η συζήτηση αυτή θα έπρεπε να περιλαμβάνει το ζήτημα της ανακατανομής των οφελών της ψηφιοποίησης.

⁽³⁾ COM(2018) 380 final.

⁽⁴⁾ Οδηγία 2002/14/ΕΚ· Κοινή δήλωση προθέσεων UNICE-ΕΣΣΟ-CEEP για τον Κοινωνικό Διάλογο και τις Νέες Τεχνολογίες, 1985· Κοινή γνωμοδότηση των κοινωνικών εταίρων σχετικά με τις νέες τεχνολογίες, την οργάνωση της εργασίας και την προσαρμοστικότητα της αγοράς εργασίας, 1991· Οδηγίες αναφοράς για τη διαχείριση της αλλαγής και των κοινωνικών συνεπειών της, 2003.

⁽⁵⁾ COM(2018) 246 final.

⁽⁶⁾ <https://ifr.org/ifr-press-releases/news/robots-double-worldwide-by-2020>.

2. Εισαγωγή

2.1. Η τεχνητή νοημοσύνη έχει αναπτυχθεί με άριστο τρόπο από την εμφάνιση αυτής της έννοιας το 1956 και για όλο το δεύτερο ήμισυ του εικοστού αιώνα. Έχει προκαλέσει, διαδοχικά, μεγάλες ελπίδες και μεγάλες απογοητεύσεις. Εδώ και μερικά χρόνια όμως γνωρίζει μια σημαντική νέα άνθηση η οποία κατέστη δυνατή χάρη στη συλλογή, την οργάνωση και την αποθήκευση μιας ποσότητας δεδομένων άνευ προηγουμένου στην ιστορία της ανθρωπότητας («μαζικά δεδομένα»), καθώς και στην εκθετική αύξηση της υπολογιστικής ισχύος των υπολογιστών και των δυνατοτήτων των αλγορίθμων.

2.2. Η ΕΟΚΕ κατάρτισε γνωμοδότηση για την τεχνητή νοημοσύνη το 2017 ⁽⁷⁾, στην οποία εξετάζονται πολλά θέματα. Όπως επισημαίνεται στη γνωμοδότηση αυτή, δεν υπάρχει ακριβής ορισμός για την τεχνητή νοημοσύνη. Για τις ανάγκες της παρούσας γνωμοδότησης, θεωρούμε ότι η τεχνητή νοημοσύνη είναι κλάδος της επιστήμης που αποσκοπεί στη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών για τη δημιουργία συστημάτων ικανών να αναπαράγουν κατά τρόπο αυτόνομο τις ανθρώπινες γνωστικές λειτουργίες, συμπεριλαμβανομένης ιδίως της αντίληψης δεδομένων, μιας μορφής κατανόησης και προσαρμογής (αυτόματη επίλυση προβλημάτων, συλλογιστική και μάθηση).

2.3. Τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης, είναι πλέον σε θέση να επιλύουν πολύπλοκα προβλήματα, μερικές φορές πέραν της ανθρώπινης νοημοσύνης. Οι εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης είναι δυνητικά αναρίθμητες, τόσο στους τομείς των τραπεζών, των ασφαλειών, των μεταφορών, της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, της εκπαίδευσης, της ενέργειας, της προώθησης προϊόντων και της άμυνας, όσο και στους τομείς της βιομηχανίας, της οικοδομής, της γεωργίας, της βιοτεχνίας κ.λπ. ⁽⁸⁾ Η τεχνητή νοημοσύνη αναμένεται να βελτιώσει την αποδοτικότητα των διαδικασιών παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών, να ενισχύσει την κερδοφορία των επιχειρήσεων και να συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη.

2.4. Αυτή η νέα άνθηση της τεχνητής νοημοσύνης εγείρει επίσης πολλά ερωτήματα σχετικά με τον ενδεχόμενο ρόλο της στην κοινωνία, τον βαθμό αυτονομίας της και την αλληλεπίδρασή της με τον άνθρωπο. Όπως επισημαίνεται στη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη που εγκρίθηκε το 2017 ⁽⁹⁾, τα θέματα αυτά αφορούν ιδίως τη δεοντολογία, την ασφάλεια, τη διαφάνεια, την ιδιωτικότητα και τα πρότυπα εργασίας, την εκπαίδευση, την προσβασιμότητα, τη νομοθεσία και τη ρύθμιση, τη διακυβέρνηση και τη δημοκρατία.

2.5. Είναι σκόπιμο να συνδυασθούν οι διαφορετικές προσεγγίσεις στον διάλογο για την τεχνητή νοημοσύνη προκειμένου η συζήτηση αυτή να μην περιοριστεί στην οικονομική προοπτική μέσα στην οποία χάνεται μερικές φορές. Ένα τέτοιο διεπιστημονικό πλαίσιο θα ήταν χρήσιμο για την ανάλυση των συνεπειών της τεχνητής νοημοσύνης στον κόσμο της εργασίας, επειδή αυτός είναι ένας από τους κύριους χώρους αλληλεπίδρασης μεταξύ ανθρώπου και μηχανής. Η εργασία ανέκαθεν επηρεάζεται από την τεχνολογία. Κατά συνέπεια, οι επιδράσεις της τεχνητής νοημοσύνης στην απασχόληση και την εργασία απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή σε πολιτικό επίπεδο, καθώς ο κύριος ρόλος των θεσμικών οργάνων είναι να καταστήσουν τις διαδικασίες οικονομικού μετασχηματισμού κοινωνικά βιώσιμες ⁽¹⁰⁾.

2.6. Στόχος της παρούσας γνωμοδότησης πρωτοβουλίας είναι να επισημανθούν τα διακυβεύματα της τεχνητής νοημοσύνης στην εργασία, μεταξύ άλλων ως προς τη φύση της, τις συνθήκες εργασίας και την οργάνωσή της. Όπως έχει ήδη επισημάνει η ΕΟΚΕ ⁽¹¹⁾, θα πρέπει να βελτιωθούν οι στατιστικές και η έρευνα ώστε να είναι σε θέση να παρέχουν ακριβείς προβλέψεις ως προς την εξέλιξη των αγορών εργασίας, καθώς και σαφείς δείκτες ορισμένων τάσεων, ιδίως όσον αφορά την ποιότητα της εργασίας, την πόλωση των θέσεων εργασίας και των εισοδημάτων και τις συνθήκες εργασίας στον ψηφιακό μετασχηματισμό. Η ΕΕ δεν διαθέτει στοιχεία σχετικά με τη λεγόμενη «συνεργατική» οικονομία, τις πλατφόρμες κατά παραγγελία εργασίας, τα νέα μοντέλα ηλεκτρονικής υπεργολαβίας, αλλά ούτε για τη χρήση των βιομηχανικών ρομπότ και των ρομπότ που παρέχουν προσωπικές υπηρεσίες, το διαδίκτυο των πραγμάτων και τη χρήση και διάδοση συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης.

3. Τεχνητή νοημοσύνη και εξέλιξη του όγκου της απασχόλησης

3.1. Το ζήτημα του αντικτύπου στον όγκο της απασχόλησης λόγω της εισαγωγής της τεχνητής νοημοσύνης και της ρομποτικής στην παραγωγική διαδικασία είναι αμφιλεγόμενο. Πολλές μελέτες έχουν επιχειρήσει να απαντήσουν σε αυτό το ερώτημα χωρίς να καταλήξουν σε επιστημονική συναίνεση. Η ποικιλία των πορισμάτων τους (απειλούμενες θέσεις εργασίας από 9 % έως 54 % ⁽¹²⁾) αντικατοπτρίζει την πολυπλοκότητα των μεθοδολογικών επιλογών και τον καθοριστικό αντίκτυπό τους στα αποτελέσματα της έρευνας.

3.2. Οι προβλέψεις είναι αβέβαιες, καθώς υπεισέρχονται και άλλοι παράγοντες εκτός από τις τεχνικές δυνατότητες αυτοματοποίησης: πολιτικές, κανονιστικές, οικονομικές και δημογραφικές εξελίξεις, καθώς και η κοινωνική αποδοχή. Δεν αρκεί η ανάπτυξη της τεχνολογίας για να εξασφαλιστεί η χρήση και η διάδοσή της.

⁽⁷⁾ EE C 288 της 31.8.2017, σ. 1.

⁽⁸⁾ Βλέπε ειδικότερα: <https://www.techemergence.com>.

⁽⁹⁾ EE C 288 της 31.8.2017, σ. 1.

⁽¹⁰⁾ Eurofound (2018), *Automation, digitalisation and platforms: Implications for work and employment*, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο.

⁽¹¹⁾ EE C 13 της 15.1.2016, σ. 161.

⁽¹²⁾ Frey και Osborne, 2013· Bowles, 2014· Arntz, Gregory και Zierahn, 2016· Le Ru, 2016· McKinsey, 2016· ΟΟΣΑ, 2017. Βλέπε επίσης τη διερευνητική γνωμοδότηση CCMI/136, EE C 13 της 15.1.2016, σ. 161.

3.3. Τέλος, είναι ακόμη αδύνατο να προβλεφθεί ο καθαρός αριθμός των θέσεων εργασίας που μπορούν να αυτοματοποιηθούν σε κάθε κλάδο χωρίς να ληφθεί υπόψη ο μετασχηματισμός των επαγγελματιών και ο ρυθμός δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Και τούτο επειδή η ανάπτυξη των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης θα απαιτήσει νέες θέσεις εργασίας μηχανικών, τεχνικών και χειριστών στους τομείς της μηχανικής, των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των τηλεπικοινωνιών, καθώς και των μαζικών δεδομένων («big data»): υπεύθυνους δεδομένων, αναλυτές δεδομένων, ειδικούς στην εξόρυξη δεδομένων κ.λπ.

3.4. Ο ρόλος των δημόσιων φορέων θα είναι να εξασφαλίσουν την κοινωνική βιωσιμότητα αυτής της ψηφιακής μεταμόρφωσης, η οποία μπορεί να επηρεάσει τόσο την ποσότητα όσο και την ποιότητα των θέσεων εργασίας⁽¹³⁾. Ένας από τους κινδύνους που επισημάνθηκαν από τους εμπειρογνώμονες είναι η πτώση των θέσεων εργασίας μεταξύ των «σούπερ σταρ» από τη μία πλευρά, που διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα για την ψηφιακή οικονομία, και των «χαμένων» από την άλλη, τα προσόντα, η εμπειρία και η τεχνογνωσία των οποίων θα καταστούν σταδιακά παρωχημένα λόγω του μετασχηματισμού. Στην πρόσφατη ανακοίνωσή της⁽¹⁴⁾, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει μια απάντηση σε αυτήν την πρόκληση, η οποία εστιάζεται στις προσπάθειες εκπαίδευσης, κατάρτισης και βελτίωσης των βασικών δεξιοτήτων γραφής, ανάγνωσης και αριθμητικής, αλλά και των ψηφιακών δεξιοτήτων. Η απάντηση αυτή αξίζει της υποστήριξης των κοινωνικών και οικονομικών φορέων, πρωτίστως στο πλαίσιο του εθνικού, του ευρωπαϊκού, του διεπαγγελματικού και του κλαδικού κοινωνικού διαλόγου⁽¹⁵⁾.

3.5. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι τέτοιου είδους προσπάθειες δεν επαρκούν για να καλύψουν όλα τα θέματα, ιδίως όσον αφορά την αβεβαιότητα για την εξέλιξη των θέσεων εργασίας. Χρειάζεται να αναπτυχθούν τρεις συμπληρωματικοί άξονες: ο άξονας της «χωρίς αποκλεισμούς» τεχνητής νοημοσύνης, ο άξονας της πρόληψης των αλλαγών και, τέλος, όταν καταστούν αναπόφευκτα τα κοινωνικά προγράμματα, ο άξονας των κοινωνικά υπεύθυνων και οριοθετημένων αναδιαρθρώσεων.

4. Έξυπνη και χωρίς αποκλεισμούς τεχνητή νοημοσύνη και ρομποτοποίηση

4.1. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την αρχή **ενός προγράμματος τεχνητής νοημοσύνης και ρομποτοποίησης χωρίς αποκλεισμούς**. Αυτό σημαίνει ότι, όταν στον εργασιακό χώρο εισάγονται νέες διαδικασίες που χρησιμοποιούν νέες τεχνολογίες, ενδείκνυται η συμμετοχή των εργαζομένων στον τρόπο λειτουργίας των διεργασιών αυτών. Όπως επισημαίνει το WRR⁽¹⁶⁾, η «έξυπνη και χωρίς αποκλεισμούς» εισαγωγή των νέων τεχνολογιών, όπου οι εργαζόμενοι παραμένουν στο επίκεντρο των διεργασιών και συμβάλλουν στη βελτίωσή τους, μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση των παραγωγικών διαδικασιών⁽¹⁷⁾.

4.2. Δεδομένου του ρόλου που διαδραματίζουν οι αλγόριθμοι στις συνθήκες πρόσληψης, εργασίας και επαγγελματικής αξιολόγησης, η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την αρχή της αλγοριθμικής **διαφάνειας**, η οποία δεν συνίσταται στην αποκάλυψη κωδικών, αλλά στην κατανόηση των παραμέτρων και των κριτηρίων των αποφάσεων που λαμβάνονται. Η προσφυγή στον άνθρωπο πρέπει να είναι πάντα δυνατή.

4.3. Η τεχνητή νοημοσύνη, όταν τοποθετεί τον εργαζόμενο στο επίκεντρο, λαμβάνει υπόψη τις απόψεις των προσώπων που θα κληθούν να εργαστούν στο πλαίσιο των νέων τεχνολογικών διαδικασιών, ορίζει σαφώς τα καθήκοντα και τις ευθύνες που θα παραμείνουν στα χέρια των εργαζομένων και διατηρεί τις μορφές οικείωσης της εργασίας από τους εργαζομένους έτσι ώστε να μην καταστούν απλά εκτελεστικά όργανα.

4.4. Πρέπει να αποσαφηνιστεί η αρχή της νομικής **ευθύνης**. Τα βιομηχανικά ρομπότ και τα ρομπότ παροχής υπηρεσιών συνεργάζονται όλο και περισσότερο με τον άνθρωπο. Η τεχνητή νοημοσύνη επιτρέπει στα ρομπότ να «βγουν από το κλουβί τους» και ενδέχεται να συμβούν ατυχήματα⁽¹⁸⁾. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο πρέπει να καθοριστούν σαφώς οι ευθύνες των αυτόνομων συστημάτων σε περίπτωση ατυχήματος, ενώ πρέπει να μπορούν να καλύπτονται οι κίνδυνοι για την υγεία και την ασφάλεια που διατρέχουν οι εργαζόμενοι. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολογεί προβληματισμό σχετικά με αυτούς τους αναδυόμενους κινδύνους βάσει της οδηγίας για την ευθύνη λόγω ελαττωματικών προϊόντων⁽¹⁹⁾. Όσον αφορά την ασφάλεια στον χώρο εργασίας, αυτή η προσέγγιση πρέπει να είναι περισσότερο φιλόδοξη.

4.5. Η αρχή της **δικαιοσύνης** που εφαρμόζεται στον κόσμο της εργασίας συνίσταται στο να μην αποστερείται ο εργαζόμενος την εργασία του. Ορισμένοι εμπειρογνώμονες υπογραμμίζουν τον κίνδυνο ότι η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να συμβάλει σε κάποια μορφή υποβάθμισης των εργαζομένων. Για τον λόγο αυτό πρέπει να ληφθεί μέριμνα, έτσι ώστε, όπως υπογραμμίζεται στον καταστατικό χάρτη της ΔΟΕ, η εργασία να παρέχει σε όσους την ασκούν την ικανοποίηση να αξιοποιούν στο έπακρο τις δεξιότητες και τις γνώσεις τους και να συμβάλλουν τα μάλα στην κοινή ευημερία. Από πλευράς διοίκησης, είναι επίσης ένας τρόπος διατήρησης των κινήτρων για εργασία.

⁽¹³⁾ <http://www.oecd.org/employment/future-of-work/>.

⁽¹⁴⁾ COM(2018) 237 final.

⁽¹⁵⁾ EE C 367 της 10.10.2018, σ. 15.

⁽¹⁶⁾ Επιστημονικό Συμβούλιο των Κάτω Χωρών για την Κυβερνητική Πολιτική.

⁽¹⁷⁾ <https://english.wrr.nl/latest/news/2015/12/08/wrr-calls-for-inclusive-robot-agenda>.

⁽¹⁸⁾ Βλέπε τις εργασίες επί των «αναδυόμενων κινδύνων» του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία (<https://osha.europa.eu/en/emerging-risks>). Σύμφωνα με τον Οργανισμό, «οι προσεγγίσεις και τα υφιστάμενα τεχνικά πρότυπα για την προστασία των εργαζομένων κατά των εργατικών ατυχημάτων με συνεργατικά ρομπότ θα πρέπει να αναθεωρηθούν υπό το πρίσμα των εξελίξεων αυτών».

⁽¹⁹⁾ COM(2018) 246 final.

5. Πρόληψη της αλλαγής

5.1. Πολλές μελέτες έχουν επισημάνει τα τελευταία χρόνια μια αποδυνάμωση του κοινωνικού διαλόγου σε ευρωπαϊκό και, ορισμένες φορές, σε εθνικό επίπεδο, παρά την επιθυμία για «ανάκαμψη» που εξέφρασαν η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Ωστόσο, ο κοινωνικός διάλογος είναι ένα από τα πλέον ενδεδειγμένα εργαλεία για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων της ψηφιοποίησης. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η ΕΟΚΕ υποστηρίζει σθεναρά ότι στις επιχειρήσεις και σε όλα τα κατάλληλα επίπεδα, ο κοινωνικός διάλογος πρέπει να αποτελεί πάγια πρακτική με στόχο την προετοιμασία για τις αλλαγές κατά τρόπο κοινωνικά αποδεκτό. Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι ο κοινωνικός διάλογος συνιστά μία από τις καλύτερες δικλίδες ασφαλείας για κοινωνική ειρήνη και μείωση των ανισοτήτων. Πέρα από τις πολιτικές δηλώσεις περί ανάκαμψης, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ έχουν μεγάλη ευθύνη να ενθαρρύνουν και να καλλιεργήσουν τον κοινωνικό διάλογο.

5.2. Ειδικότερα όσον αφορά την εισαγωγή των τεχνολογιών αυτών, ο εν λόγω διάλογος πρέπει να δίδει τη δυνατότητα ενημέρωσης σχετικά με τις προοπτικές του μετασχηματισμού των παραγωγικών διαδικασιών σε επίπεδο επιχείρησης και κλάδου και εκτίμησης των νέων αναγκών όσον αφορά τις δεξιότητες και την κατάρτιση, αλλά και προβληματισμού πριν από τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης για τη βελτίωση των οργανωτικών και παραγωγικών διαδικασιών, την αύξηση των δεξιοτήτων των εργαζομένων και τη βελτιστοποίηση των πόρων που αποδεδειγμένα αποδίδονται από την τεχνητή νοημοσύνη με στόχο την ανάπτυξη νέων προϊόντων, νέων υπηρεσιών ή για τη βελτίωση της ποιότητας της εξυπηρέτησης των πελατών.

5.3. Κοινωνικά υπεύθυνη αναδιάρθρωση

5.4. Σε περίπτωση που τα κοινωνικά προγράμματα κρίνονται αναπόφευκτα, οι προκλήσεις αφορούν την κοινωνική διαχείριση της αναδιάρθρωσης αυτής. Όπως επισημάνθηκε από τους Ευρωπαίους κοινωνικούς εταίρους στις «Κατευθυντήριες γραμμές για τη διαχείριση των αλλαγών και των κοινωνικών συνεπειών τους»⁽²⁰⁾, σε πολλές περιπτώσιολογικές μελέτες υπογραμμίζεται η σημασία αναζήτησης όλων των πιθανών εναλλακτικών λύσεων ως προς τις απολύσεις, όπως π.χ. η κατάρτιση, ο αναπροσανατολισμός και η υποστήριξη για τη δημιουργία επιχειρήσεων.

5.5. Σε περίπτωση αναδιάρθρωσης, η ενημέρωση και η διαβούλευση με τους εργαζομένους πρέπει, σύμφωνα με τις σχετικές ευρωπαϊκές οδηγίες⁽²¹⁾, να επιτρέπουν την πρόληψη των κινδύνων, τη διευκόλυνση της πρόσβασης των εργαζομένων στην κατάρτιση εντός της επιχείρησης, την πιο ευέλικτη οργάνωση της εργασίας με παράλληλη διατήρηση της ασφάλειας, την ενθάρρυνση της συμμετοχής των εργαζομένων στην πορεία και το μέλλον της επιχείρησης.

5.6. Τέλος, όπως ορθότατα επισημαίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η ΕΕ πρέπει να διασφαλίζει πρόσβαση στην **κοινωνική πρόνοια** σε όλους τους πολίτες, συμπεριλαμβανομένων των μισθωτών και των αυτοαπασχολούμενων ή ψευδοαυτοαπασχολούμενων, «ανεξάρτητα από το είδος και τη διάρκεια της σχέσης εργασίας» σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων⁽²²⁾.

6. Τεχνητή νοημοσύνη και μεταβαλλόμενες εργασιακές συνθήκες

6.1. Στις 25 Απριλίου 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε μια «ευρωπαϊκή προσέγγιση» για την προώθηση πολιτικών επένδυσης στην ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης και την εκπόνηση κατευθυντήριων γραμμών σε θέματα δεοντολογίας. Επισημαίνει το δυναμικό μετασχηματισμού των κοινωνιών μας μέσω των τεχνολογιών της τεχνητής νοημοσύνης, ιδίως στους τομείς των μεταφορών, της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και της μεταποίησης.

6.2. Αυτό το δυναμικό μετασχηματισμού εκφράζεται στις διαδικασίες παραγωγής και έχει επίσης αντίκτυπο στο περιεχόμενο της εργασίας. Ο αντίκτυπος μπορεί να είναι θετικός, ιδιαίτερα ως προς τον τρόπο με τον οποίο η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να βελτιώσει τις διαδικασίες αυτές και την ποιότητα της εργασίας. Τα ίδια θετικά αποτελέσματα μπορούν να γίνουν αισθητά και στις «ευέλικτες» μορφές οργάνωσης της εργασίας, όπου η από κοινού εξουσία λήψης αποφάσεων είναι σημαντικότερη, όπως και η αυτονομία των ομάδων, η πολυλειτουργικότητα, η οριζόντια οργάνωση και οι καινοτόμες και συμμετοχικές πρακτικές⁽²³⁾.

6.3. Όπως τονίζει η ΕΟΚΕ⁽²⁴⁾, αλλά και η ίδια η Επιτροπή, η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να βοηθήσει τους εργαζομένους σε επαναλαμβανόμενα, δύσκολα, ή ακόμη και επικίνδυνα καθήκοντα, μερικές δε από τις εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης μπορούν να βελτιώσουν την ευημερία των εργαζομένων και να διευκολύνουν την καθημερινή τους ζωή.

6.4. Όμως η οπτική αυτή συνοδεύεται από νέα ερωτήματα, ιδίως όσον αφορά την αλληλεπίδραση μεταξύ τεχνητής νοημοσύνης και εργαζομένου, καθώς και την εξέλιξη του περιεχομένου της εργασίας. Στα εργοστάσια, στις επιχειρήσεις και στα γραφεία, σε ποιο βαθμό θα είναι αυτόνομες οι ευφυείς μηχανές και ποιες θα είναι οι μορφές συμπληρωματικότητας με την ανθρώπινη εργασία; Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι, στον νέο κόσμο της εργασίας, ο προσδιορισμός της σχέσης του ανθρώπου με τη μηχανή είναι πρωταρχικής σημασίας. Είναι θεμελιώδους σημασίας μια προσέγγιση με επίκεντρο τον έλεγχο του ανθρώπου επί της μηχανής⁽²⁵⁾.

⁽²⁰⁾ Κοινό κείμενο των UNICE, CEEP, UEAPME και ΕΣΣΟ, 16.10.2003.

⁽²¹⁾ Οδηγία 2002/14/ΕΚ περί θεσπίσεως γενικού πλαισίου ενημερώσεως και διαβουλεύσεως των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

⁽²²⁾ ΕΕ C 303 της 19.8.2016, σ. 54· ΕΕ C 173 της 31.5.2017, σ. 15· ΕΕ C 129 της 11.4.2018, σ. 7, ΕΕ C 434 της 15.12.2017, σ. 30.

⁽²³⁾ ΕΕ C 434 της 15.12.2017, σ. 30.

⁽²⁴⁾ ΕΕ C 367 της 10.10.2018, σ. 15.

⁽²⁵⁾ ΕΕ C 288 της 31.8.2017, σ. 1· ΕΕ C 367 της 10.10.2018, σ. 15.

6.5. Εκ προοιμίου, δεν είναι δεοντολογικά αποδεκτό να περιορίζεται ένας άνθρωπος από την τεχνητή νοημοσύνη ή να θεωρείται εκτελεστικό όργανο της μηχανής που θα του υπαγορεύει τα καθήκοντα που πρέπει να εκτελεστούν, τον τρόπο εκτέλεσής τους και τις προθεσμίες εντός των οποίων τα καθήκοντα πρέπει να εκτελεστούν. Ωστόσο, αυτά τα δεοντολογικά όρια μοιάζουν μερικές φορές να παραβιάζονται ⁽²⁶⁾. Για τον λόγο αυτό, αυτά τα δεοντολογικά όρια πρέπει να διατυπωθούν σαφώς στις κατευθυντήριες γραμμές δεοντολογίας για την τεχνητή νοημοσύνη.

6.6. Η αποφυγή της αναπαραγωγής σήμερα νέων μορφών ψηφιακού τείλοισμου, που θα μπορούσε να οργανωθεί από τους προγραμματιστές ευφών μηχανών, πρέπει να είναι η προτεραιότητα της ΕΕ. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, όπως δήλωσε πρόσφατα η ΕΟΚΕ, οι Ευρωπαίοι ερευνητές, μηχανικοί, σχεδιαστές και επιχειρηματίες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και στην εμπορία συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης πρέπει να ενεργούν σύμφωνα με κριτήρια ηθικής και κοινωνικής ευθύνης. Η ενσωμάτωση της δεοντολογίας και των ανθρωπιστικών επιστημών στο πρόγραμμα σπουδών της κατάρτισης των μηχανικών μπορεί να είναι η σωστή απόκριση στην επιταγή αυτή ⁽²⁷⁾.

6.7. Ένα άλλο ζήτημα αφορά την παρακολούθηση και τον διαχειριστικό έλεγχο. Όλοι συμφωνούν για την ανάγκη αιτιολογημένης εποπτείας των διαδικασιών παραγωγής και, ως εκ τούτου, του έργου που επιτελείται. Σήμερα, νέα τεχνολογικά εργαλεία παρέχουν δυνητικά την ευκαιρία εγκατάστασης ευφών συστημάτων πλήρους ελέγχου, σε πραγματικό χρόνο, των εργαζομένων, με κίνδυνο η εποπτεία και ο έλεγχος να καταστούν δυσανάλογα.

6.8. Το ζήτημα του λελογισμένου και αναλογικού χαρακτήρα του ελέγχου της εκτέλεσης του έργου και των δεικτών απόδοσης, αλλά και της σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ διαχειριστή και διαχειριζόμενου, αποτελεί θέμα που θα πρέπει επίσης να συμπεριλαμβάνεται στην ημερήσια διάταξη του εθνικού, του ευρωπαϊκού, του διεπαγγελματικού και του κλαδικού κοινωνικού διαλόγου.

6.9. Το ζήτημα των συστηματικών σφαλμάτων των αλγορίθμων και των δεδομένων μάθησης καθώς και των πιθανών ανεπιθύμητων συνεπειών διάκρισης παραμένει αμφιλεγόμενο. Για ορισμένους, οι αλγόριθμοι και άλλα προβλεπτικά λογισμικά προσλήψεων ενδέχεται να μειώσουν τις διακρίσεις κατά την πρόσληψη και να προωθήσουν «εξυπνότερες» προσλήψεις. Για άλλους, τα λογισμικά προσλήψεων ενέχουν πάντοτε τον κίνδυνο να αντανakλούν, ακόμη και ακούσια, τη μεροληψία των προγραμματιστών των συγκεκριμένων ρομπότ — υπευθύνων πρόσληψης. Σύμφωνα με ορισμένους ειδικούς, τα αλγοριθμικά μοντέλα δεν θα είναι ποτέ τίποτε περισσότερο από προσωπικές απόψεις ενσωματωμένες στα μαθηματικά ⁽²⁸⁾. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο πρέπει να είναι δυνατή τόσο η προσφυγή στον άνθρωπο (σε σχέση με την αρχή της διαφάνειας που αναπτύχθηκε παραπάνω: το δικαίωμα να ζητούνται τα κριτήρια απόφασης), όσο και η διασφάλιση ότι η συλλογή των δεδομένων και η επεξεργασία τους πληρούν τις αρχές της αναλογικότητας και της σκοπιμότητας. Σε κάθε περίπτωση, τα δεδομένα δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται για σκοπούς διαφορετικούς από εκείνους για τους οποίους συλλέχθηκαν ⁽²⁹⁾.

6.10. Η ευκαιρία που προσφέρει ο γενικός κανονισμός για την προστασία των δεδομένων στα κράτη μέλη ως προς την πρόβλεψη, με τη νομοθεσία ή μέσω συλλογικών συμβάσεων, πιο συγκεκριμένων κανόνων για τη διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών όσον αφορά την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων των εργαζομένων στο πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων, αποτελεί οδηγό που τα κράτη και οι κοινωνικοί εταίροι δεν πρέπει να αφήσουν αναξιοποίητο ⁽³⁰⁾.

6.11. Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι οι κίνδυνοι δεν αφορούν μόνο τους μισθωτούς εργαζομένους. Η ανάπτυξη της ηλεκτρονικής υπεργολαβίας, της εργασίας σε πλατφόρμα και των διαφόρων μορφών συμμετοχικής εργασίας συνοδεύεται και αυτή από νέα αυτοματοποιημένα συστήματα διαχείρισης της απόδοσης και της επιμέλειας, τα δεοντολογικά όρια των οποίων φαίνεται κάποιες φορές να παραβιάζονται (ενεργοποίηση της κάμερας του εργαζομένου από την πλατφόρμα, στιγμιότυπο οθόνης εξ αποστάσεως κ.λπ.).

6.12. Συχνά, οι αλγόριθμοι σε αυτές τις πλατφόρμες οι οποίοι καθορίζουν, μεταξύ άλλων, τις αποδοχές του αυτοαπασχολούμενου, την ψηφιακή του φήμη και τις ευκαιρίες του για πρόσβαση σε εργασίες, είναι αδιαφανείς. Οι τρόποι λειτουργίας τους δεν εξηγούνται στους εργαζομένους, οι οποίοι δεν έχουν πρόσβαση στα κριτήρια λειτουργίας που ισχύουν για αυτούς.

7. Προετοιμασία μιας δίκαιης μετάβασης

7.1. Μεσοπρόθεσμα, ο κίνδυνος κοινωνικής πόλωσης που τονίζεται από πολλούς ειδικούς απαιτεί διεξοδική διερεύνηση σχετικά με το μέλλον των κοινωνικών μας μοντέλων, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδότησής τους. Η ΕΟΚΕ ζητεί από την Επιτροπή να δρομολογήσει συζήτηση σχετικά με το θέμα της φορολογίας και της χρηματοδότησης των δημόσιων προϋπολογισμών και των συλλογικών συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας, σε μια οικονομία όπου ο αριθμός των ρομπότ αυξάνεται ραγδαία ⁽³¹⁾, ενώ ο φόρος επί της εργασίας παραμένει η κύρια πηγή φορολογικών εσόδων στην Ευρώπη. Η συζήτηση αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει το ζήτημα της ανακατανομής των κερδών της ψηφιοποίησης.

⁽²⁶⁾ Αρκετά ευρωπαϊκά μέσα ενημέρωσης αναφέρουν τις συνθήκες εργασίας σε ορισμένα κέντρα διοικητικής μέριμνας όπου οι εργαζόμενοι τελούν πλήρως υπό τον έλεγχο αλγορίθμων που τους υποδεικνύουν τα καθήκοντα που πρέπει να εκτελέσουν σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και όπου οι επιδόσεις τους μετρώνται σε πραγματικό χρόνο.

⁽²⁷⁾ EE C 367 της 10.10.2018, σ. 15.

⁽²⁸⁾ Cathy O'Neil, διδάκτωρ του Harvard και επιστήμων δεδομένων, «models are opinions embedded in mathematics» (<https://www.theguardian.com/books/2016/oct/27/cathy-oneil-weapons-of-math-destruction-algorithms-big-data>).

⁽²⁹⁾ Βλέπε ιδίως τις εργασίες της Εθνικής Επιτροπής Πληροφορικής και Ατομικών Ελευθεριών της Γαλλίας: *Comment permettre à l'homme de garder la main? — Les enjeux éthiques des algorithmes et de l'intelligence artificielle* (Πώς θα μπορέσει ο άνθρωπος να διατηρήσει τον έλεγχο; Τα δεοντολογικά διακυβεύματα των αλγορίθμων και της τεχνητής νοημοσύνης), CNIL, Δεκέμβριος 2017, https://www.cnil.fr/sites/default/files/atoms/files/cnil_rapport_garder_la_main_web.pdf.

⁽³⁰⁾ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 (άρθρο 88).

⁽³¹⁾ <https://ifr.org/ifr-press-releases/news/robots-double-worldwide-by-2020>.

7.2. Η Επιτροπή προτείνει να ενισχυθεί το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (ETΠ) και, μεταξύ άλλων, να τεθεί στην υπηρεσία των εργαζομένων που απολύονται και των αυτοαπασχολούμενων, των οποίων η δραστηριότητα έπαυσε λόγω της ψηφιακής στροφής της οικονομίας (ψηφιοποίηση, αυτοματοποίηση) ⁽³²⁾. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι αυτό αποτελεί ένα βήμα προς τη δημιουργία ενός πραγματικού Ευρωπαϊκού Ταμείου Μετάβασης που θα συμβάλει στην κοινωνικά υπεύθυνη διαχείριση του ψηφιακού μετασχηματισμού και των επακόλουθων αναδιαρθρώσεων.

7.3. Οι κοινωνικές και, γενικότερα, οι κοινωνιακές πτυχές της τεχνητής νοημοσύνης αποτελούν ολοένα και περισσότερο θέμα εθνικών συζητήσεων. Οι πρόσφατες συζητήσεις στο βρετανικό κοινοβούλιο ⁽³³⁾ και στη γαλλική Γερουσία ανέδειξαν την ανάγκη προώθησης μιας δεοντολογικής προσέγγισης της τεχνητής νοημοσύνης, η οποία θα βασίζεται σε μια σειρά αρχών όπως η εντιμότητα, η διαφάνεια και η δυνατότητα επεξηγήσεων των αλγοριθμικών συστημάτων, η δεοντολογία και η ευθύνη των εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης, αλλά και η ευαισθητοποίηση των ερευνητών, εμπειρογνομόνων και ειδικών όσον αφορά την πιθανή κατάχρηση των αποτελεσμάτων της έρευνάς τους. Στη Γαλλία, η έκθεση Villani παρουσιάζεται σαν να θέλει να «δώσει νόημα» στην τεχνητή νοημοσύνη ⁽³⁴⁾. Πολλοί εμπειρογνώμονες από τα πανεπιστήμια του Γέιλ, του Στάνφορντ, του Κέμπριτζ και της Οξφόρδης προειδοποιούν για τα «ανεπίλυτα τρωτά σημεία» της τεχνητής νοημοσύνης και υπογραμμίζουν την επιτακτική ανάγκη πρόβλεψης, πρόληψης και μετριασμού τους ⁽³⁵⁾. Ομοίως, το Ταμείο Έρευνας του Κεμπέκ (NRF), σε συνεργασία με το πανεπιστήμιο του Μόντρεαλ, ασχολείται εδώ και λίγους μήνες με σχέδιο δημιουργίας Παγκόσμιου Παρατηρητηρίου για τις κοινωνιακές επιδράσεις της τεχνητής νοημοσύνης και της ψηφιοποίησης ⁽³⁶⁾.

7.4. Όλες αυτές οι πρωτοβουλίες υποδηλώνουν την ανάγκη η συζήτηση για την τεχνητή νοημοσύνη να μην περιορίζεται στην οικονομική και τεχνική της προοπτική και να επεκταθούν οι δημόσιες διαβουλεύσεις στον ρόλο που η κοινωνία θέλει να διαδραματίζει η τεχνητή νοημοσύνη, μεταξύ άλλων στον κόσμο της εργασίας. Οι συζητήσεις αυτές θα επιτρέψουν να ξεφύγουμε από την παγίδα της «ψευδούς διχοτόμησης» ανάμεσα σε ένα εντελώς αφελές και αισιόδοξο όραμα για την τεχνητή νοημοσύνη και τις επιδράσεις της, και ένα φάσμα καταστροφολογίας ⁽³⁷⁾. Η δρομολόγηση των συζητήσεων αυτών σε εθνικό επίπεδο συνιστά ένα χρήσιμο πρώτο βήμα, όμως και η ΕΕ πρέπει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο, ιδίως με τον καθορισμό κατευθυντήριων γραμμών όσον αφορά τη δεοντολογία, όπως ξεκίνησε η Επιτροπή να πράττει.

7.5. Το ζήτημα της εφαρμογής αυτών των κατευθυντήριων γραμμών θα πρέπει να ανατεθεί σε ειδικό Παρατηρητήριο για τη δεοντολογία των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης. Είναι σημαντικό η τεχνητή νοημοσύνη και οι εφαρμογές της να τεθούν στην υπηρεσία της ευημερίας και της χειραφέτησης των πολιτών και των εργαζομένων στο πλαίσιο του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων, και να αποφευχθεί να συμβάλουν, άμεσα ή έμμεσα, σε διαδικασίες αποξένωσης, αντιστροφής εκμάθησης και απώλειας των επαγγελματικών δεξιοτήτων, αλλά και απώλειας της αυτονομίας. Η αρχή «ο άνθρωπος έχει τον έλεγχο» σε όλους τους τομείς, μεταξύ άλλων στην εργασία, πρέπει να βρει συγκεκριμένες εφαρμογές.

7.6. Η αρχή αυτή πρέπει να εφαρμόζεται και σε άλλους τομείς δραστηριότητας, όπως οι επαγγελματίες του τομέα της υγείας, οι οποίοι παρέχουν υπηρεσίες στενά συνδεδεμένες με τη ζωή, την υγεία, την ασφάλεια και την ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Μόνον η θέσπιση αυστηρών δεοντολογικών κανόνων διασφαλίζει ότι όχι μόνον οι εργαζόμενοι, αλλά και οι καταναλωτές, οι ασθενείς, οι πελάτες και οι άλλοι φορείς παροχής υπηρεσιών θα επωφελούνται πλήρως από τις νέες εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης.

Βρυξέλλες, 19 Σεπτεμβρίου 2018.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

⁽³²⁾ COM(2018) 380 final.

⁽³³⁾ <https://www.parliament.uk/ai-committee>.

⁽³⁴⁾ <http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/cid128577/rapport-de-cedric-villani-donner-un-sens-a-l-intelligence-artificielle-ia.html>.

⁽³⁵⁾ https://www.eff.org/files/2018/02/20/malicious_ai_report_final.pdf.

⁽³⁶⁾ <http://nouvelles.umontreal.ca/article/2018/03/29/le-quebec-jette-les-bases-d-un-observatoire-mondial-sur-les-impacts-societaux-de-l-ia/>.

⁽³⁷⁾ Acemoglu D., ό.π. Βλέπε επίσης Eurofound 2018, *Automation, digitalisation and platforms: Implications for work and employment*, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, σ. 23: «The risks comprise unwarranted optimism, undue pessimism and mistargeted insights».